

Barbainé Bérci Klára

A pedagógia feladata a gyermek fejlődésének támogatásában

A követelménymodul megnevezése:
Gyermekellátási alapeladatok

A követelménymodul száma: 1868-06A tartalomelem azonosító száma és célcsoportja: Szt-017-50

A PEDAGÓGIA FELADATA A GYERMEK FEJLŐDÉSÉNEK TÁMOGATÁSÁBAN

ESETFELVETÉS–MUNKAHELYZET

A bölcsődei munkaközösségben szakmai megbeszélésen vita alakult ki a szakdolgozók között. A szakmai munkaközösség egyik fele azon az állásponton állt, hogy a bölcsőde nevelő intézmény, erre kell a nagyobb hangsúlyt fektetni – a gondozónői munka tulajdonképpen a pedagógiai feladatokat tartalmazza. A munkaközösség másik része a gondozás prioritását hangsúlyozta, természetesen a nevelés fontosságát is elismerve. A három év alatti gyermekek sajátosságai, gondozási igényei a testi közelséget, a bizalmas térközt igényli. Mindkét csoport abban egyetértett, hogy a nevelés gondozás egységet alkot, a kettőt szétválasztani nem lehet. A nézetkülönbségek oldása érdekében a csoportok felkészülnek a következő munkaértekezletre és megpróbálják szakmai érveléssel ismertetni álláspontjukat.

Bevezetésként párban dolgozva írják le röviden, mit jelentenek a következő kifejezéseink!

Pedagógus – kísérő: _____

Nevelő – növelő: _____

Tanító – oktató: _____

Gondozó – gondoskodó: _____

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

1. A nevelés fogalma, célja, feladata

A téma feltárásához első lépésként a nevelés fogalmával kell megismerkednünk. A nevelés tervszerű, céltudatos hatások összessége, amellyel a teljes személyiséget felkészítjük arra, hogy képes és kész legyen a társadalomban és az egyén életében adódó feladatok megoldására. Egész életen át tartó folyamat. A nevelésben elérni kívánt célt mindig az adott társadalom határozza meg.

Nagy Sándor szerint a nevelés többé-kevésbé tudatos, tervszerű, fejlesztő irányú társadalmi tevékenység, történelmi jellegű és osztály meghatározottságú. A nevelés tervszerű, folyamatos, rendszeres, következetes, fejlesztő, pozitív irányú.

Boros Dezső a „növelés” szóból származtatja a nevelés szót. A nevelő és a nevelt hatása bipoláris – a nevelt neveli a nevelőt és a nevelő neveli a neveltet.

Zrinszky László a felnőttek szerepét emeli ki meghatározásában: „A nevelés az a tevékenység, amellyel valakik (alapesetben: a felnőttek) úgy kívánnak hatni másokra (alapesetben a felnővekvőkre), hogy azok optimálisan fejlődjenek, megerősödjenek abban, amit a nevelőik kívánatosnak tartanak, és maradandóan változzanak meg mindabban, amik a nevelőik szerint nem kívánatos”.¹

Nagy József meghatározása szerint a nevelés mind a személyiség, mind a társadalom létrejöttének, fennmaradásának és fejlődésének egyik alapvető feltétele és eszköze.

Bábosik István szerint a nevelés magatartás és tevékenység formálás, mely során társadalmilag és egyénileg hasznos értékeket alakítunk ki. Cél a konstruktív életvezetés kialakítása, mely az oktatási és nevelési tevékenység során valósul meg.

A nevelés tehát olyan célirányos akciók összessége, amelyek a gyermek fizikai, erkölcsi, értelmi erőinek fejlesztésére irányulnak, érték közvetítő folyamat.

Az érték pedig olyan produktum, amely kettős funkciót tölt be. Egyrészt hozzájárul a szűkebb és tágabb emberi közösségek fejlődéséhez, tehát rendelkezik egy határozott közösségfejlesztő funkcióval, másrészt elősegíti az egyén fejlődését, azaz individuális fejlesztő funkciót is betölt.

Oktatás: hétköznapi felfogás szerint az információ, ismeret, tudás megtanítása, kezelése, elsajátítása.

¹ A nevelés értelmezése, célja, feladatrendszere ELTE TTK Multimédiapedagógia és Oktatástechnológia Központ

Tudományos megközelítésben: a kultúra közvetítésében meghatározó szerepű komplex, tudatos, tervszerű, direkt és indirekt tevékenység, mely az ismeretszerzésnek, a jártasságok, készségek kiépítésének, a gondolkodási funkcióknak, attitűdöknek, képességeknek, magatartás-, meggyőződés formálásnak az alapvető eszköze, s legfontosabb törekvése az önszabályozó tanulás kialakítása.

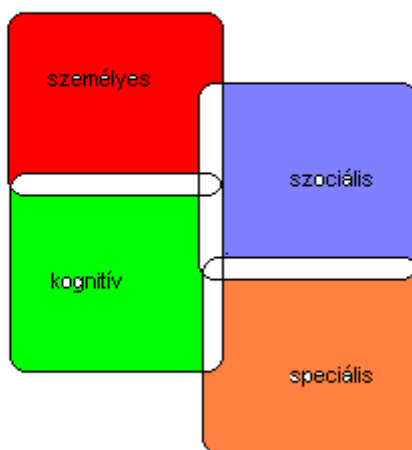
Tanítás: Az a célirányos tevékenység, mely a tanulás feltételeinek a megteremtését biztosítja.

A tanulás tanár által irányított ismeret feldolgozás. Minden változás a tanulás eredményeként jön létre. Hatékony tanulás pszichikus folyamatok aktivitásának eredményeképpen jön létre. Báthory pszichés folyamatok alapján értelmezi a tanulás folyamatát:

E szerint van:

- Verbális tanulás: szóban közölt
- Motorikus tanulás: mozgások, cselekvések.
- Szociális tanulás: szocializálódik az egyén.
- Perceptuális tanulás: érzéki tanulás, látás, hangok, illatok.

Nagy József a nevelés feladataként a teljes személyiség fejlesztését határozta meg. A személyiség összetevői a személyes-, a szociális-, a kognitív és a speciális kompetencia motívum és tudásrendszere. A kompetens viselkedésben a személyiség valamennyi motívum és tudásrendszerét mozgósítja.

1. ábra

Bábosik István szerint a nevelés feladata az ösztönző – reguráló sajátosságcsoport fejlesztése, azaz: szokás + életvezetési modellek + meggyőződés kialakítása.

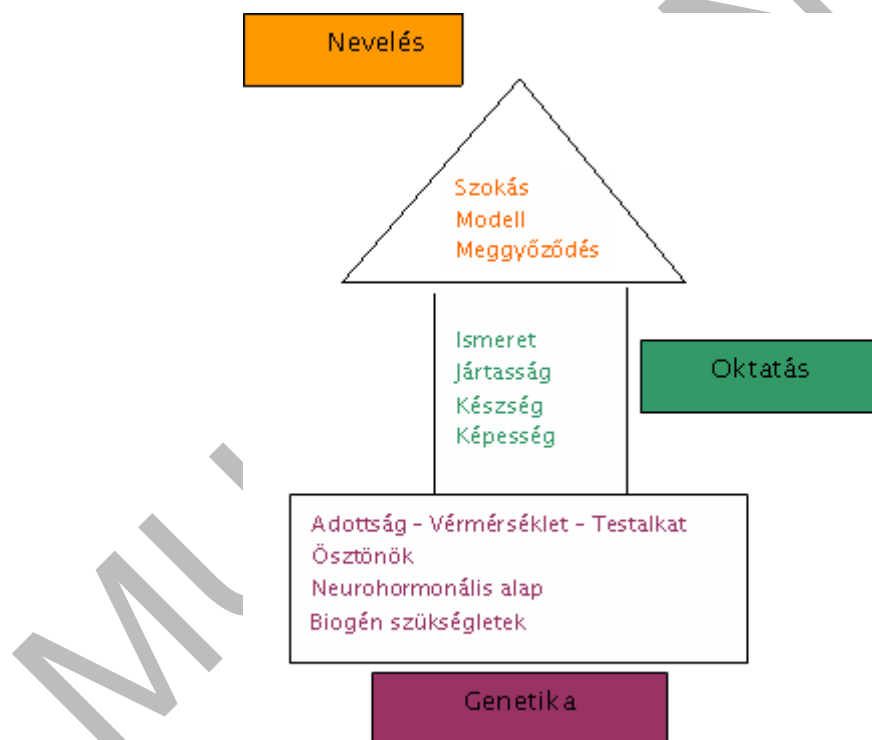
Szokás: beidegzés, gyakorlás után magunkévá válik. Automatizált cselekvések uralják az egyént. Ösztönző funkciója van. Konstruktív szokások. Intenzíven 10 éves korig lehet fejleszteni. A gyermek meglévő szükségletére kell építeni, pl. játék, mozgás, változatosság, eredményesség, információ iránti szükséglet.

Életvezetési modellek: fajtái: – példakép: konkrét személyhez kötött, korán kialakul, életterv, életeszmeny: hosszabb távú, racionálisan átgondolt életvezetési koncepció.

Meggyőződés: belső szükségletté vált norma. Kialakítása időigényes, de egy életre szól.

Az oktatás feladata a szervező végrehajtó sajátosság csoport fejlesztése.

Ismeret: tények, fogalmak, általánosítások összessége. Jártasság: ismeret elsajátításnak az a szintje, amikor gondolkodási műveletek segítségével új helyzetben is fel tudom használni az ismereteimet. Készség: ismeretek automatizált összetevője. A gondolkodást tehermentesíti. Képesség: az egyén tulajdonsága, megkülönböztető jegye. Valamilyen tevékenység elvégzésének feltétele. Tevékenykedtetéssel alakítható. Az adottság velünk születik, adottságból fejleszthető ki a képesség.

2. ábra²

² Bábosik István: Neveléstan. 1994

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

A fenti szakmai ismeret és a két ábra alapján röviden ismertesse a nevelés célját és feladatait a következő korcsoporti felosztás szerint:

	Születéstől - 1 éves korig	1 - 3 éves korig	3 - 6 éves korig
Cél:			
Feladat:			

--	--	--	--

A táblázat kitöltésekor figyeljen arra, hogy a munka elején meghatározott fogalmak tartalmi különbségei is megjelenjenek.

2. A nevelési folyamat törvényszerűségei, résztvevői

A nevelés során aszimmetrikus kapcsolat van a nevelő és a nevelt között, azaz a felnőttek képesek a gyerekek alapvető szükségleteit kielégíteni, a felnőtteken múlik a gyerekek biztonsága, amely a játék, az utánpótlás és a tanulás alapfeltétele. A nevelés során ez az aszimmetrikus kapcsolat a gyermek fejlődésével párhuzamosan egyre szimmetrikusabbá válik. A folyamatban nem hanyagolható el, hogy csak abban az esetben halad a szimmetria felé a nevelő kapcsolat, ha a nevelő és nevelt között kölcsönös elfogadás működik!

A folyamat végén a felnőtt gondoskodására, segítségére már nincs szükség, a gyermek képessé válik az önálló életre, önálló döntésekre. A nagykorúvá válás jogszabályi időpontja és a valós önállósá válás nem mindenkinél esik egybe.

A személyiségfejlődés folyamatában minden gyermek felnőtté válik, a személyiségébe beépültek a környezeti és nevelő hatások révén megerősített képességek és tudás. A környezeti hatások – kölcsönhatások – kialakítása, befolyásolása felnőttek elképzelései szerint alakulnak. A gyermekkel foglalkozó felnőttek megpróbálják saját elképzeléseik szerint alakítani a gyermek személyiségét, és jó, ha ebben a folyamatban a gyerekek szükségletei, szándékai is szerepet kapnak.

A nevelési folyamat tehát:

- a tudatos célkitűzés: a nevelés folyamán a gyerekek által elsajátítandó értékeket, képességeket, tulajdonságokat tartalmazza;
- a tervezés a folyamat előzetes végiggondolása, azaz milyen feltételek, kapcsolatok segítik a célok elérését;
- a nevelés szervezése: a benne résztvevők viszonyainak megismerése és célirányos befolyásolása, a szükséges eszközök biztosítása;
- a folyamatos ellenőrzés: a mindenkori állapot célokkal való összevetése, a nevelési folyamat szükség szerinti újragondolása, és a célok, tervek, a szervezés szükséges és lehetséges megváltoztatása.

A nevelés résztvevői:

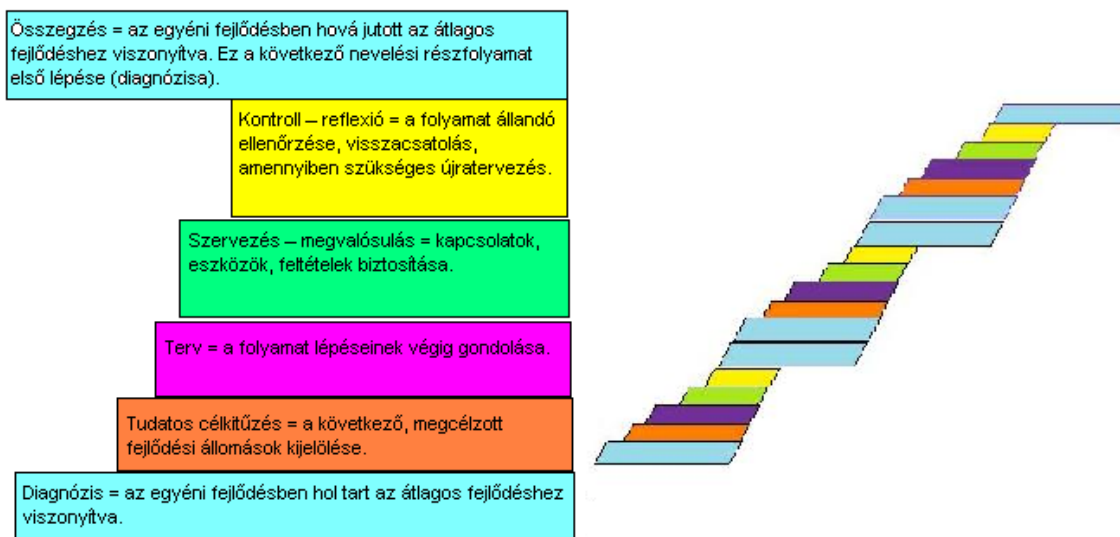
- a gyerekek és kortárs kapcsolataik,
- a felnőttek (a gyerekekkel szűkebb és tágabb kapcsolatban levő felnőttek – szülők, rokonok, pedagógusok),
- a tárgyi környezet,
- a nevelési intézmények,
- a közoktatás hivatalosan megfogalmazott értékei,

- a tömegkommunikáció.

A sokféle tényező együttesen, egymással kölcsönhatásban hat a fejlődő a gyerekekre. A gyermek minél több életéven van túl, annál szélesebb a kapcsolatrendszere mind a tárgyi, mind a személyi környezetében.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

A következőkben a nevelési folyamatot korcsoportonként tekintjük át. Az alábbi ábra alapján első lépésként jelölje meg melyik szinteken jelenik meg a gyermek?

3. ábra

A nevelési folyamat alapfeltétele a gyermek teljes megismerése. Csak abban az esetben lehetséges a diagnosztizálás, a tudatos célkitűzés, a tervezés, szervezés, kontroll és összegzés, ha folyamatos megfigyeléssel és sok – sok beszélgetéssel a gyerekekről beszerezünk a szükséges információkat.

Az egészséges fejlődés összegzése tulajdonképpen a gyermek fejlődésének a szöveges értékelése. Minél kisebb gyerekekről van szó, annál inkább csak ilyen módon értékelhető a fejlődése. Az értékelési folyamat itt nem a teljesítményt tekinti alapnak, hanem egy nagyon összetett, teljes személyiséget átölelő fejlődési folyamatot.

A következő leírás alapján röviden fogalmazza meg Andris fejlődésének támogatásához a nevelési feladatait!

"Andris 14 hónapos. A hempergőben, ágyában kapaszkodva feláll, a rács mellett lépeget. Öltöztetés közben gyakran feláll a pólyázón is, itt is nyújtja a kezét az ing mutatószárára. Kihúzza a lábát a nadrág szárából. Néha már előfordul, hogy leveszi a papucsát, és a gondozónőnek nyújtja.

Ölben eszik, amikor a gondozónő nyújtja neki a poharat, megfogja, s önállóan csurgatás nélkül issza ki belőle a folyadékot. A pohár újratöltéséhez tartja a poharat. A főzelék evésekor, ha meglátja a kanalat nagyra nyitja a száját, s maszatolás nélkül tisztán eszi a főzeléket. Reggelente szívesen majszol el egy darabka pirított kenyeret.

Kosárral, dézsával játszik a legtöbbet, egy-egy kisebb játékot tesz bele, így húzogatja, rázza, kiborítja, újra visszarakja. A gondozónő kérésére társának odaadja a kiesett takaróját, megkeresi a papucsát, zokniját. Gyakran lehet hallani a hangját gondozás közben és a hempergőben is, különböző szótagokat kapcsol egymáshoz pl. "ba-ba-da", "te-te", stb. A papucsára rendszeresen azt mondja "pa", "te" szótaggal kérteát, s "maszi" - mutat a macijára."

Felnőttekhez való viszony: _____

Mozgás: _____

Gondozás közbeni magatartás: _____

Étkezés: _____

Játéktevékenység _____

Beszédfejlődés: _____

Egyéni Szokások: _____

A nevelő személyisége, nevelői attitűdök:

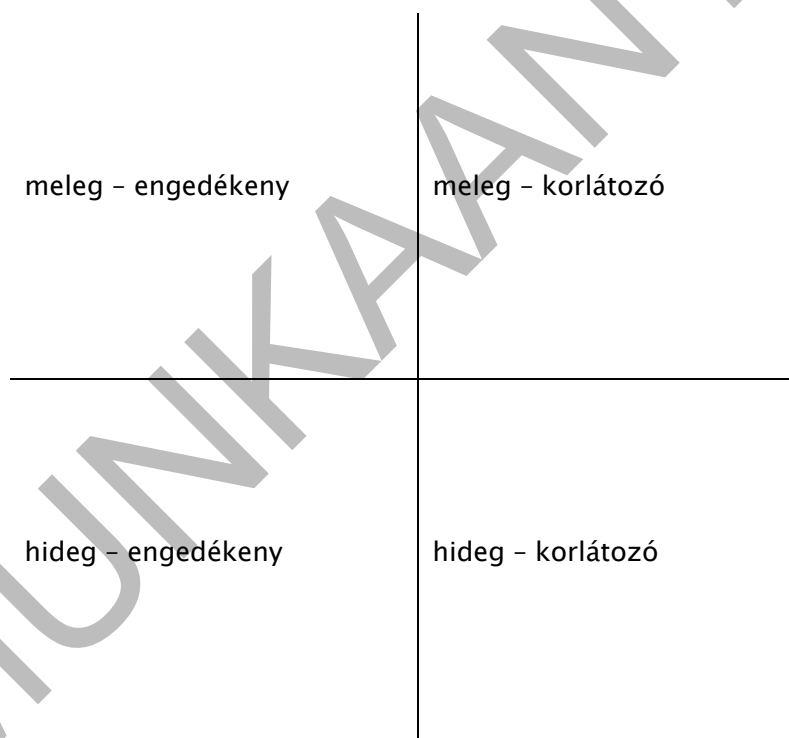
A nevelés másik fontos résztvevője a felnőtt. Nagyon meghatározó részéről, hogy milyen a nevelési stílusa, amelyet a gyermekkel való kapcsolatában alkalmaz.

A nevelési stílus a felnőtt által alkalmazott nevelési módszerek összessége (amelyek nem mindig tudatosak a szülő részéről). A nevelési stílusnak két fontos összetevője van, az egyik a kontroll, a másik a kapcsolat nyíltsága (demokratizmusa). Kontroll alatt a gyermek feletti ellenőrzést (a jutalmazást, büntetést, a cselekvések megengedését, megtiltását értjük), míg a demokratizmus a gyermekek döntésekbe való bevonását jelenti.

A nevelési stílus fogalmát Baldwin vezette be, aki a következő kategóriákat állította fel:

- • erős kontroll – demokratikus kapcsolat
- • erős kontroll – autoriter kapcsolat (tekintélyelvű)
- • gyenge kontroll – autoriter kapcsolat
- • gyenge kontroll – demokratikus kapcsolat.

Baldwin szerint az optimális kombináció az erős kontroll – demokratikus kapcsolat. Ezt a modellt Ranschburg Jenő révén ismerhettük meg Magyarországon, ő a négy stílust a következőképpen határozta meg:

„Az első dimenzió a gyermek testi – lelki–mozgási szabadságára vonatkozik, arra, hogy a különböző viselkedési szabályok milyen kiterjedésben és milyen súllyal nehezednek a gyermekre. Ez a dimenzió az engedékenységgel és korlátozás két végpontja között helyezkedik el. Ez utóbbi ponton található az olyan nevelői magatartás, amely a gyermeket merev következetességgel érvényre juttatott rendszabályokkal fogja körül. A korlátozó szülő tehát a gyermeket csak meghatározott helyen és hangerővel engedi játszani, ragaszkodik hozzá, hogy kislánya vagy kisfia mindig tiszta és rendes legyen (még a játszótéren is), valamint jó modorú a társaságban és illemtudó az asztalnál. A játszótársakkal, de különösen a testvérekkel és a szülőkkel szemben megnyilvánuló agresszió, súlyos fegyelemsértés. A dimenzió engedékenységgel jelölt végpontján ezeknek a nevelési elveknek az ellenkezője található.

A másik dimenzió a nevelő emocionális (érzelmi) viselkedését ábrázolja. Két szélsőséges végpontjára a „meleg”, illetve a „hideg” jelzőt alkalmazták. A meleg szülői magatartást főképpen a gyermeket elfogadó és megértő, gyermekközpontú viselkedés jelzi. Az ilyen szülő ritkán alkalmaz fizikai büntetést, annál többször dicséretet, a helyes cselekedetek pozitív megerősítését. Tetteit, ítéleteit indokolja, és általában gyakran beszélget a gyermekkel, akinek közeledésére lehetőleg minden alkalommal pozitívan reagál.”³

A két – két dimenzió két – két végpontjának kombinációjából alakul ki a négy stílus meghatározás. A nevelő karaktere, személyisége messzemenően meghatározza a helyet, amelyet a két dimenzió egy-egy pontján elfoglal. Magunkat, egész személyiségünket kell előbb – megközelítőleg olyanná – alakítanunk, amilyenné gyermekeinket nevelni szeretnénk.

Meleg – engedékeny nevelői stílus:

Szabályok vannak, a megszegésükért helytelenítés, feddés jár, azonban a szabályok nem merevek, hanem szükségszerű és rugalmas normák, nem nehezednek a gyerekekre, nem válnak cselekedeteinek akadályává. A gyermek sosem fordul szüleihez hiába sem érzelmi, sem intellektuális igényeivel, azaz a jelzéseire mindig kap a szülőktől választ. Az a gyerek, aki ilyen légkörben nő fel, pozitívan fordul a világ felé: aktív, becsvágyó és barátságos, gondolkodása gyors, kreatív, érdeklődő, cselekedeteivel aktív részese a világnak. Sosem kételkedik abban, hogy szeretik, ez a szeretet azonban sosem korlátja cselekedeteinek. Ebben a légkörben felnövő gyerekeknél a fellépő agresszió nem az önálló cselekvés akadályoztatása miatt van, oka a biztonságérzés és a szigorú büntetés hiánya. Ezek a gyerekek megvédik magukat és álláspontjukat, ezért nehezebben kezelhetők, mint a más nevelői beállítódásban nevelkedők. Ez azonban bőségesen megtérül, mert barátságosabbak, könnyen alakítanak ki kapcsolatot a felnőttekkel és a gyerekekkel, bíznak önmagukban, kiegyensúlyozottak, kedvesek. Az agresszió, ami tapasztalható, a megfelelő feltételek esetén egészséges bátorsággá fejlődik.

³ Ranschburg Jenő: Félelem, harag, agresszió, 1987, 135–136.

Meleg – korlátozó nevelői stílus:

Ebbe a szülőtypusba elsősorban a túlóvó, túlszerető, túlgondozó felnőtt tartozik, aki nem engedi önállósodni gyermekét. Ő az, aki szigorúan csak júliusban –augusztusban engedélyez egy-egy fagyaltot, a sapkát csak májusban lehet levenni, a homokba belemenni csak játszóruhában lehet. A gyermek nyílt agressziója szigorúan tiltott. Mivel minden szülő korlátokat állít a gyerek elé, amivel akadályozza a cselekedeteiben, a gyerekek időnként haragszanak a szüleikre. Ennek a haragnak esetenként eltérő módon, de megnyilvánulásai is vannak. A meleg korlátozó nevelői stílusban a családon belüli agresszió szigorú büntetése van (gyermeknek szülők felé, testvéreknek egymás felé megnyilvánuló agressziója). Így a gyermek kénytelen magában tartani –befelé fordítani – ellenséges érzéseit, ami szorongáshoz vezet. Előfordul, hogy csak a családon belüli agresszió tiltott, az osztálytársak felé megnyilvánuló nem, ez a gyerek tehát az otthoni “tiltott” indulatait is a társaival szemben vezeti le, aminek következménye előre látható: a sok agresszív megnyilvánulás előbb–utóbb visszajut a szülőkhöz, akik szigorúan büntetnek. A gyermeknek ismét csak tiltott az indulatainak, agressziójának levezetése, megint “kénytelen” önmagában tartani, ami tovább erősítheti a szorongásukat. Ezek a gyerekek előbb–utóbb jól viselkednek az iskolában, jól tanulnak, erősen iskola–centrikusak lesznek, ők azok, akik még akkor is jól viselkednek, ha a tanár nincs az osztályban. Magatartásuk és gondolkodásuk erősen szabálykövető, kevésbé kreatívak, mindig illedelmesek, egy kicsit visszahúzódnak, félszegek. A szülői szeretet, a melegség rendszerint elejét veszi annak, hogy a korlátozások túlzottan ránehezedjenek a gyerekekre, komolyabb problémát okozva.

Hideg–engedékeny nevelői stílus:

Ez a nevelői stílust is segíti a gyermeki agresszió kibontakozását, mégpedig azért, mert a szülő elutasítja a gyermekek közeledési, függőségi igényét, ugyanakkor időnként már–már nemtörődöm módon engedékeny. A gyermek függőségi igényének elutasítása mögött gyakran a gyermekkel szembeni ellenszenv húzódik meg. A szülő valamilyen ok miatt nem tudja elfogadni gyermekét, így annak közeledési igényére elutasítóan reagál (ez az elutasítás tudattalan is lehet!). A gyermekben ez az érzelmi, fizikai elutasítás szeparációs szorongást idéz elő. Ráadásul ezt a nevelői stílust folytató szülő időnként – mintegy önmaga igazolására – nyilvánosan bünteti gyermekét. A szülő érzelmi elutasítása a gyermeket attól a lehetőségtől is megfosztja, hogy azonosuljon a szülővel, elfogadja, kövesse, először annak viselkedését, a későbbiekben pedig értékrendjét. A szülői elutasítás előbb–utóbb a gyermekből is elutasítást vált ki, mindennel szemben, ami a szülőtől ered. Ez érthető, hiszen a gyermek alapvető szükséglete maradt kielégítetlenül. A gyermek viselkedésében egyre gyakrabban nyilvánulnak meg az agresszív elemek, amik a szülő engedékenysége miatt teret is kapnak. Az így felnövekvő gyermekek serdülőkorukra erőteljes függőségi szorongást mutatnak, rossz lesz a kapcsolatuk a szüleikkel, nem fordulnak hozzájuk tanácsért, problémáikat nem beszélnek meg velük. Ezek a gyermekek, fiatalok kapcsolati igényeiket máshol próbálják kielégíteni, ami könnyen sodorhatóvá teszi őket, könnyen kerülhetnek a társadalom számára nem kívánatos körökbe.

Hideg- korlátozó nevelői stílus:

Ez a nevelői stílus annyiban különbözik az előzőtől, hogy a gyermek elutasítása mellé erőteljes korlátok társulnak. A szülő ellenérzéseire (amelyek fizikai büntetésben, a gyermekkel való kapcsolat minimalizálásában nyilvánulnak meg) a gyerek ebben az esetben is agresszióval reagál, csak hogy ezt az agressziót a szülő keményen bünteti. A szülő elutasító magatartása itt is gyakran rejtett: a felszínen azt hangoztatja, mennyi mindent tesz a gyermekért, ellátja, dolgozik rá, miközben a gyermek érzelmi igényei kielégítetlenül maradnak, csak korlátokkal találkozik. Ezek a szülői "üzenetek" a gyermek számára érthetetlenek, büntudatot érez, hiszen "hálátlan", ugyanakkor agressziót is átél, mert csak a szülei által állított akadályokat látja maga körül. Ez az agresszió, mivel a világ felé nem nyilvánulhat meg, befelé fordul, súlyos zavarok, különféle testi-lelki bajok alakulnak ki, amelyek az idő múlásával egyre komolyabbá válnak, a személyiség torzulását, a felnőttekkel/emberekkel szembeni bizalom hiányát okozva.

A másik igen ismert nevelési stílus csoportosítás egy ma már klasszikusnak számító kísérlet során került rögzítésre. Kurt Lewin, Ronald Lippit és Ralf K. White kísérletüket az iowai Állami Egyetem Gyermekgondozási Kutatóintézetében 1938-ban azt vizsgálták, hogy milyen hatással van a nevelő vezetési stílusa egy adott csoport tevékenységére. Az eredeti cél ekkor agresszív viselkedési sémák vizsgálata volt kísérletileg kialakított társas légkörben, és a következő kérdésekkel foglalkozott:

- Mi idézheti elő egy csoportban a tekintély elleni lázadást, a bünbaküldözést, az autokratikus fölénynek való apátiás alárendelődést vagy egy kívülről csoport elleni támadást?
- Hogyan hatnak az eltérő vezetői stílusok a csoport rétegződésére és a csoportlégkörre?
- Feltehető-e, hogy a demokratikus csoportban kellemesebb az élet, de az autokratikus csoport hatékonyabb? (Lewin, 1975.)

A fenti kérdésekre három, egymástól lényegileg különböző vezetői magatartás megvalósítása alapján keresték a választ, ezek a következők voltak:

- autokratikus (tekintélyelvű),
- demokratikus
- "laissez faire" (ráhagyó, felnőtt tényelges részvétele nélkül folyó csoportélet).

A vezetési stílusok tartalmát az alábbiakban fogalmazták meg:

Az autokratikus vezető minden fontos kérdésben maga dönt és intézkedik; a kivitelezést, a tevékenység egyes lépéseit a vezető diktálja egyenként, azután következő feladati egységek mindig bizonytalanok, homályosak. Rendszerint kijelöli minden csoporttag munkafeladatát és munkatársait. Az egyes tagok munkájának dicséretében és bírálatában személyes vagy szubjektív, de az aktív csoporttevékenységben csak akkor vesz részt, ha valamit megmutat. Viselkedése inkább barátságos vagy személytelen, mintsem nyíltan ellenséges.

Demokratikus vezetés esetén fontos kérdésekben a csoport vita után dönt, ezt a vezető bátorítja és segíti. Rendszerint az első megbeszélési szakaszban kialakítják a tevékenység perspektíváját. A csoport célkitűzéséhez vezető út főbb szakaszát vázlatosan meghatározzák, ha technikai tanácsra van szükség, a vezető két vagy három eljárási alternatívát javasol, a csoport ezek közül választhat. A csoport tagjai szabadon választhatják meg, hogy kikkel dolgozzanak, a feladatok megosztásáról a csoport határoz. A vezető dicséretében és bírálatában objektív vagy reális, és igyekszik szabályos csoporttagként beilleszkedni a csoportba anélkül, hogy túlzottan nagy részt vállalna a feladat megoldásában.

"Laissez faire" vezetés esetén döntés vagy csoportosan, vagy egyénileg történik, teljesen szabadon és a vezető részvétele nélkül. A vezető rendelkezésre bocsátja a munkához szükséges eszközöket, és egyben közli, hogy kérdésekre további tájékoztatást is nyújt, de a megbeszélésben, vitában egyébként nem vesz részt. A vezető teljesen kimarad a kérdések megoldásából. A vezető igen ritkán és csupán külön kérdésre szól hozzá a csoporttevékenységhez, nem próbál részt venni, illetve nem próbálja befolyásolni a csoporttörténeteket.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget és pótolja a hiányzó kifejezéseket!

Az _____ módon vezetett csoportokban az ellenségeskedés egyes esetekben harmincszor gyakoribb volt, mint a _____ csoportokban, az agresszív megnyilvánulások száma a nyolcszorosát is elérte. Az agresszió nagy része – egymást követően – a csoporttagok közül kiválasztott egy-egy bűnbak ellen irányult. Az ellenségeskedés soha sem az _____ vezetőt vette célba. Abban az esetben, ha az _____ vezetőnek nagy volt az elnyomó hatása, akkor a gyerekek hangsúlyozottan nem agresszív, hanem "apatikus" viselkedési sémát követtek a csoportban, szinte soha nem mosolyogtak, keveset nevettek. Ugyanakkor növekedett az agresszió száma azokban az esetekben, amikor a légkör a szabadabb viselkedés irányába változott, vagy az _____ vezető nem tartózkodott a helyiségben. A kísérlet során két esetben jött létre csoportok közötti, többé-kevésbé játékos színezetű, testi sérelmet nem okozó "csata", csoportkonfliktus, amelyek oka az ellenséges idegen jelenléte, mely nyugtalanságot, feszültséget keltett, illetve a tekintélyes felnőtt nem volt jelen, vagy a csoportban nem folyt elmélyült tevékenység. Két alkalommal fordult elő, hogy személytelen dolgokra, tárgyakra irányult agresszió (pl. a csoport táblájának tönkretétele).

A gyermekek megkérdezésük során a következőket mondták az _____ vezetőről: "túlságosan szigorú"; "nem engedte, hogy azt csináljuk, amit akarunk"; "legtöbbször olyan volt, mint egy diktátor"; "hiába csináltunk meg valamit, azt szerette volna, ha még gyorsabban csináljuk".

A jó teljesítmény csak akkor érhető el, ha az _____ vezető folyamatosan jelen van, közvetlenül irányítja, ellenőrzi és felügyeli a folyamatot. Abban az esetben, ha kimegy, magára hagyja a csoportot, a teljesítmény jelentős mértékben visszaesik.

A _____ vezetőről általában így nyilatkoztak a gyerekek: "jó fej volt, velünk dolgozott, és úgy gondolkodott, mint mi"; "nem játszotta meg a főnököt, mégis mindig volt mit csinálnunk"; "minden a legjobban jött ki, semmi nem volt benne, amit ne szerettem volna".

A _____ vezetésnél, ahol a vezető közvetlen felügyelete nélkül is folytatódik a munka. A _____ vezetés esetén a tevékenység célját, a feladatokat együtt határozta meg a csoport, amely nagymértékben növeli annak a lehetőségét, hogy a tagok magukénak érezzék azokat, és erősíti bennük a megoldás megvalósítására való motiváltságot. Ugyanakkor nem kerülhetjük el, hogy vissza ne idézzük a hatalomról megállapítottakat. A _____ vezető – mint láthattuk – tevékenységével megszeretteti magát, azonosulási mintául szolgál, és ezzel ún. vonatkoztatási hatalommal rendelkezik, vagyis a gyermekek a vezető közvetlen jelenléte, ellenőrzése nélkül is fenntartják eredeti tevékenységüket.

A _____ vezetőről: "mindent ránk hagyott"; "nem mondta meg, hogy mit csináljunk"; "túlságosan engedte, hogy azt csináljunk, amit akarunk"; "azt tehattük, amihez kedvünk volt"; "egyáltalán nem volt szigorú". Sok esetben nem mutatható ki tényleges teljesítmény.

Kérdésként merül fel, hogy lehet-e minden esetben ugyanazt a stílust alkalmazni a csoportban? A kérdés csak az adott helyzet ismeretében dönthető el! Nyilvánvaló, hogy ha a körülmények azt követelik, hogy egy feladatot a lehető legrövidebb idő alatt, pontosan kidolgozott algoritmus szerint kell megoldani, abban az esetben az _____ vezető az eredményesebb (pl. katasztrófa helyzet esetén a tűzoltóság, katonaság tevékenysége, amely körülmények gyakorlatilag megkövetelik az autokratikus vezetést). Azt azért meg kell itt jegyezni, hogy természetesen nem csak ilyen szélsőséges helyzetben lehet szükség egy autokrata vezetés által biztosítható kiemelkedő teljesítményre. Abban az esetben viszont, amikor a cél az, hogy a csoport képes legyen önállóan feladatot megoldani, közvetlen és állandó irányítás és felügyelet nélkül dolgozni, hogy azonosuljon a tevékenység céljával, belülről legyen motivált, az csak demokratikus módon vezetett csoportban érhető el.⁴

⁴ ELTE TTK Multimédiapedagógia és Oktatástechnológia Központ
<http://edutech.elte.hu/multiped/> (2010. 03. 13)

Csoportok:

Egymással társadalmi kapcsolatban álló emberek együttese. Szerveződés alapján formális és informális, nagyság alapján kis és nagycsoportot különböztetünk meg. Intimitás alapján beszélünk elsődleges és másodlagos csoportról, az identitás meghatározásában betöltött szerep szerint pedig vonatkozási, azaz referencia csoportról.

A csoport kialakulásának fázisai (Truckman alapján):

- alakulás - egymás megismerése, minél intenzívebb annál nagyobb esély, hogy közösségé formálódjanak
- viharzás - a pozíciókért, szerepekért vívott harc, elindul a rivalizálás, egymás erőinek összemérése, célja: a hierarchiában elfoglalt hely kivívása
- normaképzés - viselkedési stílus, szabályok alakulnak ki
- működés - csak az előző fázisok lezárulásával következik be. Vitatkoznak, ahelyett, hogy a feladatokat oldanák meg.
- megszűnés - számos ok, feszültségterhes időszak (nincs új cél, konfliktus oly mértékűvé lesz, meghat. célból alakulnak,).

A csoport kielégítheti bizonyos szükségleteinket, segít elérni bizonyos célokat, tudást és információt ad, kielégíti biztonságigényünket, a csoportba tartozás hozzásegít a pozitív szociális identitáshoz.

A kialakult csoport egyik jellemzője a csoportnorma. Ezek írott - íratlan szabályok lehetnek, melyet a csoport alakít ki, mindenkire érvényesek, és büntetik a normaszegőket. A büntetés mértéke, szintén része a megállapodásnak. A normákat vagy a vezető határozza meg, vagy a normák forrása a csoport előtörténete, események, melyek fontosak voltak a csoport számára. Így alakulnak ki a csoport-hagyományok, illetve az egyes normák más helyzetekből emelődnek át az adott csoport életébe, a tagok hozzák magukkal.

A csoportkohézió, összetartó erő - lehet személyközi, és lehet feladatalapú kohézió. A kohéziót növelő tényezők az élmények, közös cél, program, feladat.

Az egyén helye a csoportban népszerű, sok pozitív visszajelzést kap. A szeretetre méltó helyzetben kevesebb, de pozitív visszajelzés tapasztalható. Az elszigetelt kevés és negatív visszajelzéseket kap, a visszautasított sok és negatív visszajelzést tapasztal. Kirekesztődik tehát a csoportból az agresszív, az előnytelen külsejű, az éretlen, furcsa, bizarr viselkedésű gyermek.

A számunkra befolyással bíró csoportokat vonatkoztatási csoportnak nevezzük. A vonatkoztatási vagy referenciacsoport befolyásolja a személy attitűdjait, összehasonlításként szolgál saját maga megítélésére. Ez olyan csoport is lehet, aminek a személy nem tagja. Vonatkoztatási keretül személyek is szolgálhatnak. A vonatkoztatási csoport két funkciója (Kelley alapján) a normák közvetítése, illetve összehasonlítási alap az egyén számára önmaga vagy a helyzete megítélésében.

A kisgyermekkor csoportjainál a felnőtt felelőssége a csoportban való felszívódás veszélyének elhárítása. Ez a veszély azokban a helyzetekben áll fenn, ha a csoportot és nem a személyt értékelik, ítélik meg. A gyermek a csoport része, a csoportról alkotott értékelés nem járul hozzá az éntudat működéséhez. A csoportban a gyerekek különbözőképpen viselkednek, vannak erőszakosabb és visszahúzódóbb gyerekek. Az erőszakosabb gyereknél az éntudat kompetenciája megfelelően működik, megtalálja a módját az "én" érvényesítésében. Visszahúzódó azonban nem mer kompetens lenni, ráhagyatkozik a felnőttre, bizonytalan, önálló kezdeményezése nincs, semlegesség, utolsóság is jó neki. Elszűrkül, a társak között nehezen tud kibontakozni az egyénisége. Ez utóbbi nem igényel a felnőtt részéről sok befektetést, munkát, az ilyen gyerekekkel igazán könnyű csoportban dolgozni. Azonban a pillanatnyi előny a későbbi években komoly problémákat okoz a gyermek kortárs kapcsolataiban – a felnőttől függése helyébe a társaktól való függés lép. A nevelésünknek nem lehet az a célja, hogy önállóan, sodródó gyermekeket engedjünk ki a nagyvilágba. Igen fontos ebben az életkorban is hogy komolyan vegyük a gyerek döntéseit, választásait, támogatva és elfogadva azokat – ismerve a gyerek reakcióit, segítsünk a következmények előrelátásában.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

Gondolja át egy 30 – 36 hónapos gyermekcsoport jellemzőit! Írja le röviden a korcsoportra jellemzőket!

Az alakulás folyamata: _____

A viharzás fázisa: _____

Normaképzés: _____

Működés: _____

Megszűnés: _____

Vonatkozási csoport: _____

3. A nevelés területei

A nevelési folyamatban a nevelési célok megvalósításában a nevelési feladatok játszanak döntő szerepet. A nevelés az egész személyiséget célozza meg, tehát a területek és a feladatok feldarabolása csak az átláthatóság érdekében történik. A pedagógia helyzetekben gyakran komplex módon alkalmazzuk a nevelési megoldásokat. A hagyományos felosztásban a területek:

- testi,
- értelmi,

- esztétikai,
- erkölcsi nevelés.

A testi nevelés a testi fejlődés elősegítésére szolgáló pedagógiai tevékenységet jelenti, mely olyan sajátos műveltségtartalmakkal van kapcsolatban, mint az egészségkultúra, cselekvéskultúra. Így tehát a testi és lelki egészség ápolására szolgáló tevékenységek fontos részét képezik a nevelésnek.

Az értelmi nevelés, az értelmi képességek fejlesztésének lehetősége napjainkban egyre inkább domináns. A gyermeket fel kell készíteni az élethosszig

4. Fő tevékenységi formák: játék, tanulás, munka

5. Nevelési-tanulási folyamatban akadályozott gyermek

Inklúzió – integráció

Kompetenciahatárok

Szakmai megújulás

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Bábosik István: Neveléstan. 1994

Bagdy Emőke: Családi szocializáció és személyiségzavarok. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp. 1994.

Bánfalvy Csaba: Gyógypedagógiai szociológia 1995.

Bernáth László, Révész György: A pszichológia alapjai Tertia Kiadó, Budapest, 1994

Bettelheim, B.: Az elég jó szülő, Gondolat, Budapest, 1995.

Buda Béla: A személyiségfejlődés és a nevelés szociálpszichológiája Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp

Gáspár László: Neveléelmélet. OKKER

Horváth Attila: Elméletek a nevelésről. OKKER

Pikler Emmi: Néhány gondolat a csecsemőnevelési szokásokról és a szülői magatartásról. Magyar Pszichológiai Szemle, 1982/5.sz. 484–498.

Ranschburg J.: Szeretet, erkölcs, autonómia. Integra-Projekt Kft., Budapest, 1993

Ranschburg Jenő: Félelem, harag, agresszió, 1987, 135–136.

Tardos Anna: Jegyzet a bölcsődei és csecsemőotthoni gondozónők számára. Egészségügyi Szakdolgozók Közp. Továbbképző Intézete, Bp. 1982.

A nevelés értelmezése, célja, feladatrendszere ELTE TTK Multimédiapedagógia és Oktatástechnológia Központ <http://edutech.elte.hu/multiped/> (2010. 03. 13)

A pedagógus ELTE TTK Multimédiapedagógia és Oktatástechnológia Központ <http://edutech.elte.hu/multiped/> (2010. 03. 13)

A(z) 1868-06 modul 017-es szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
55 761 01 0000 00 00	Csecsemő- és gyermeknevelő- gondozó
54 761 02 0010 54 01	Gyermekotthoni asszisztens
54 761 02 0010 54 02	Kisgyermekgondozó, -nevelő
54 761 02 0100 33 01	Gyermek- és ifjúsági felügyelő
54 761 02 0100 31 01	Házi időszakos gyermekgondozó
33 761 01 0000 00 00	Nevelőszülő

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:
25 óra

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1–2008–0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.
A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.
Telefon: (1) 210–1065, Fax: (1) 210–1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató